

Аврамова Ольга Євгенівна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: 0000-0002-1941-9894

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЗАСАДА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У роботі наголошено, що питання академічної доброчесності є особливо актуальним у системі утворення конкурентоспроможного наукового середовища України. Встановлено, що академічна доброчесність є складною правовою категорією, яка може мати різні аспекти. Доведено необхідність окремо розробити та застосувати таку категорію як «чесне ім'я» науковця, тобто дослідника, що дотримується правил академічної доброчесності, уникає та здійснює заходи щодо припинення фіктивних наукових досліджень, має відповідні профілі у наукових базах тощо. Наголошено що для підвищення рівня конкурентоспроможності наукових робіт необхідно дотримуватися правил академічної доброчесності, зокрема з повагою ставитися до авторських прав інших дослідників, правильно оформлювати джерела дослідження, критично оцінювати новизну.

Ключові слова: наукові дослідження, академічна доброчесність, результат, науковець.

Avramova Olga

*Ph.D, Associate Professor of the International of civil Law and procedure of Kharkiv
National University of Internal Affairs*

ORCID: 0000-0002-1941-9894

ACADEMIC INTEGRITY AS THE BASIS OF COMPETITIVENESS OF SCIENTIFIC RESEARCH

The paper emphasizes that the issue of academic integrity is especially relevant in the system of creating a competitive scientific environment in Ukraine. It has been established that academic integrity is a complex legal category that can have various aspects. It is proved that it is necessary to separately develop and apply such a category as "honest name" of a scientist, ie a

researcher who adheres to the rules of academic integrity, avoids and implements measures to stop fictitious research, has relevant profiles in scientific databases, etc. It is emphasized that in order to increase the level of competitiveness of scientific works it is necessary to follow the rules of academic integrity, in particular with respect for the copyrights of other researchers, properly design research sources, critically evaluate novelty

Key words: scientific research, academic integrity, result, scientist.

Українські дослідники все активніше включаються до Європейського дослідницького простору, шляхом здійснення наукової діяльності у вигляді фундаментальних та прикладних наукових досліджень. Завдяки тому, що українська наукова спільнота має відкритий доступ до міжнародних конференцій, стажувань, написання монографій, виконання грантів, науковці можуть популяризувати свої наукові здобутки. Водночас перед ними постає завдання щодо підвищення якості наукових робіт, зокрема шляхом врахування наукових здобутків дослідників ЄС, США та виконання засад академічної доброчесності. При цьому внаслідок низького рівня саме дотримання правил академічної доброчесності українське наукове суспільство опинилось у стані необхідності постійного доведення дотримання авторських прав, підвищення наукової культури цитування. Для подолання цього заклади освіти, науково-дослідні установи все активніше стали використовувати систему Unicheck та аналогічні системи. Багато вчених усвідомлюють свою відповідальність за можливе нечесне використання своїх наукових досліджень та результатів недоброчесними особами, розуміють неприпустимість цих дій, проте не завжди знають механізми та інструменти протистояння цим діям [1, с. 105]. Отже, питання академічної доброчесності є особливо актуальним у системі утворення конкурентоспроможного наукового середовища України.

Проблематика наколов академічної доброчесності постала не лише в Україні, як вказують фахівці, чимало країн мають незрілі інституційні процедури промоції академічної доброчесності й якості освіти, жодна країна або установа не має ідеального способу протидії академічним зловживанням [2, с. 25]. В Україні первинні елементи академічної доброчесності були

закладені при впровадженні Болонського процесу. У 2005 році Україна підписала Болонську декларацію, тим самим офіційно приєднавшись до Болонського процесу та взявши на себе зобов'язання запроваджувати європейські освітні стандарти в системі вищої освіти у процесі реформування вітчизняної освітньої системи [3, с. 46]. Приєднання до Болонської декларації надало можливість утворити уявлення та засади академічної доброчесності. Як наслідок, у 2015 р. було прийнято Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», зокрема у ч. 1 ст. 50 Закону встановлено, що основними принципами діяльності Національного фонду досліджень України є: 1) максимальна відкритість та прозорість; 2) незалежність та об'єктивність наукової і науково-технічної експертизи проектів з виконання наукових досліджень і розробок; 3) дотримання засад доброчесної конкуренції [4]. Отже, академічна доброчесність стала виокремлюватися як одна із засад наукової діяльності в Україні.

Підкреслимо, що академічна доброчесність віднесена і до засад державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності (ст. 6 Закону України «Про освіту»). У ч. 1 ст. 42 Закону України «Про освіту» встановлено, що «академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [5]. Аналізуючи цю норму можна стверджувати, що академічна доброчесність є складною правовою категорією, яка може мати різні аспекти, зокрема виступати: 1) принципом/засадою освітнього процесу та наукової діяльності; 2) правилом, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності. Мета академічної доброчесності уникати порушення авторських прав, підвищувати рівень освіти та науки, отримання повних, ґрунтовних, самостійних результатів наукових досліджень. Зміст академічної доброчесності складається із посилання на джерела інформації у разі використання ідей,

розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання (ст. 42 Закону України «Про освіту») [5].

Будь-яке наукове дослідження спрямовано на отримання наукового результату. Науковий результат (наукова продукція) – це нове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття тощо (абз. 8 розділу 1 постанови Президії Національної Академії наук України «Про затвердження Порядку формування тематики та контролю за виконанням наукових досліджень в Національній академії наук України» від 28.01.2005 р. № 24) [6]. Отримати нове звання можливо шляхом застосування відповідних методів та методологічних підходів, правильності формування задачі дослідження та використання відповідних літературних, інформаційних, емпіричних джерел. Цінність наукового пошуку полягає у отриманні нового, раніше невідомого результату, а отже плагіат ідей та результатів наукового дослідження унеможливорює отримати істинні нові наукові результати. Крім того, у науковому середовищі формується такий напрямок як цінність «чесного імені» науковця, тобто дослідника, що дотримується правил академічної доброчесності, уникає та здійснює заходи щодо припинення фіктивних наукових досліджень, має відповідні профілі у наукових базах тощо. Важливо враховувати обов'язковість реалізації принципу «навчання протягом усього життя» [7, с. 6]. Все це впливає і на конкурентоспроможність наукових досліджень.

Конкурентоспроможність наукових досліджень полягає у їх затребуваності, зокрема це обумовлено наявністю фактичної бази їх реалізації

та безпосередньої якості їх результату. Якість наукового результату залежить від того, які засади закладені у його теоретико-методологічне підґрунтя. Для підвищення рівня конкурентоспроможності наукових робіт необхідно дотримуватися правил академічної доброчесності, зокрема з повагою ставитися до авторських прав інших дослідників, правильно оформлювати джерела дослідження, критично оцінювати новизну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дупман М. О., Дурман О. Л. Константа академічної доброчесності в науковій етиці. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 21. С. 100–106.
2. Андрощук І. М. Академічна доброчесність: європейський досвід. *Академічна доброчесність: виклики сучасності: збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян* (Республіка Польща, Варшава, 02.12–13.12.2019). Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. Варшава, 2019. С. 23–26.
3. Хан Є. Участь України у Болонському процесі: 12 років на шляху до європейського історичного простору. *Європейські історичні студії*. 2017. № 7. С. 45–64.
4. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 17.02.2022).
5. Про освіту: Закон України 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 18.02.2022).
6. Про затвердження Порядку формування тематики та контролю за виконанням наукових досліджень в Національній академії наук України : постанова Президії Національної Академії наук України від 28.01.2005 р. № 24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0024550-05#Text> (дата звернення: 19.02.2022).
7. Ніколаєнко С. М. Якість вищої освіти – запорука конкурентоспроможності українських університетів: Наукова доповідь на методологічному семінарі НАПН України «Шляхи і механізми підвищення конкурентоспроможності університетів України» 19 листопада 2020 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020. № 2(2). С. 1-7.

REFERENCES

1. Dupman M. O, Durman O. L. (2021). Konstanta akademichnoyi dobrochesnosti v naukoviy etytsi. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid - Investments: practice and experience*, 21, 100-106 [in Ukrainian].

2. Androschuk I. M. (2019). Akademichna dobrochesnist: yevropeyskyi dosvid. *Akademichna dobrochesnist: vyklyky suchasnosti: zbirnyk naukovykh ese uchasnykiv dystantsiinoho etapu naukovooho stazhuvannia dlia osvitan (Respublika Polshcha, Varshava, 02.12–13.12.2019) - Academic Integrity: Challenges of the Present: A Collection of Scientific Essays by Participants in the Distance Stage of Scientific Internships for Educators*, Polsko-ukrainska fundatsiia «Instytut Mizhnarodnoi Akademichnoi ta Naukovoï Spivpratsi», Dukhovna Akademiia Universytetu Kardynala Stefana Vyshynskoho, Fundatsiia ADD. Varshava, 23–26 [in Polish].

3. Khan E. (2017). Uchast Ukrainy u Bolonskomu protsesi: 12 rokiv na shliakhu do yevropeiskoho istorychnoho prostoru. *Yevropeyski istorychni studii - European historical studios*, 7, 45–64 [in Ukrainian].

4. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diyal'nist' : Zakon Ukrayiny vid 26 lystopada 2015 r. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.

5. Pro osvitu: Zakon Ukrayiny 5 veresnya 2017 r. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

6. Pro zatverdzhennya Poryadku formuvannya tematyky ta kontrolyu za vykonannyam naukovykh doslidzhen' v Natsional'niy akademiyi nauk Ukrayiny : postanova Prezydiyi Natsional'noyi Akademiyi nauk Ukrayiny vid 28.01.2005 r. № 24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0024550-05#Text>.

7. Nikolayenko S. M. (2020). Yakist' vyshchoyi osvity – zaporuka konkurentospromozhnosti ukrayins'kykh universytetiv. *Visnyk Natsional'noyi akademiyi pedahohichnykh nauk Ukrayiny - Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*, 2(2), 1-7 [in Ukrainian].